

Pomorstvo Dubrovnika na drugom kongresu historičara Jugoslavije

Prof. Dr. Vinko Foretić

23.—25. studenog ove godine održao se je u Zagrebu drugi kongres historičara Jugoslavije. Na njemu je sudjelovao veliki broj historičara, pretežno profesora i nastavnika na srednjim školama, ali i znatan broj naučnih radnika raznih grana historijske znanosti. Neki naročito aktualni referati održani su u plenumu, a inače glavni dio rada kongresa odvijao se je po sekcijama. Bile su ove sekcije: sekcija za antičku historiju, sekcija za historiju srednjeg vijeka, sekcija za historiju XVI.—XVIII. stoljeća, sekcija za historiju XIX. i XX. stoljeća do godine 1914. i sekcija za historiju XX. stoljeća od godine 1914. Tretiranje povijesti Dubrovnika bilo je na kongresu dobro zastupano. U akciji za historiju srednjeg vijeka održao je Dubrovčanin Josip Lučić, profesor u Bregani, referat *Agrarni odnosi u Dubrovniku u srednjem vijeku*, a ostala tri referata iz dubrovačke povijesti održana su u sekciji za historiju XVI.—XVIII. stoljeća, i to Dr. Jorjo Tadić, sveučilišni profesor u Beogradu, održao je referat *O nekim kapitalističkim formama dubrovačke privrede XV.—XVII. stoljeća*, Josip Luetić, direktor Akademijina Pomorskog muzeja u Dubrovniku, referat *Pomorstvo Dubrovačke republike u XVIII. stoljeću* i Dr. Vladimir Koščak, asistent Historijskog instituta Akademije znanosti i umjetnosti u Zagrebu, referat *Posljednje razdoblje Dubrovačke republike 1684. do 1808. — prilog periodizaciji dubrovačke historije*. Tipično pomorsko-historijski bio je referat Luetića, jer je i ekonomski i politički život starog Dubrovnika bio prožet pomorstvom i pomorskom trgovinom, to su i stali referenti Tadić i Koščak u svojim predavanjima dosta govorili o pomorstvu i pomorskoj trgovini. Tako je pomorska povijest Dubrovnika na kongresu naročito došla u ovoj sekciji do izražaja, a tome su pridonijeli i razni diskutanti. Kroz ova tri referata dan je tako reći u stanovitoj mjeri, s obzirom na ono što su oni vremenski obuhvatili, presjek dubrovačke ekonomske a donekle i političke povijesti Dubrovačke republike u novom vijeku, naime od 15. do 19. stoljeća. U ovoj sekciji dali su drugovi Slovenci nekoliko zanimljivih referata iz ekonomske historije Slovenije od 16. do 18. stoljeća, od kojih je najzanimljiviji bio referat Ferda Gestrina *Borba među gradovima sjevernog Jadrana za zaleđe do kraja XVI. stoljeća*. I ako pod tim naslovom, taj je referat prešao donekle i u slijedeća stoljeća, sedamnaesto i osamnaesto. U ovoj sekciji dominirale su dakle s jedne strane dubrovačke teme, a s druge one iz slovenske ekonomske povijesti. I ako je dakle bilo govora o dvama međusobno znatno udaljenim područjima, ipak su te dvije skupine tema i kroz referate a još više kroz diskusiju našle mnogo dodirnih tačaka. To je u prvom redu borba protiv mletačkog ekonomskog i pomorskog monopolizma na Jadranu, koju je vodio na jugu Dubrovnik, a na sjeveru Trst i Rijeka, luke, prema kojima su gravitirali krajevi Slovenije, dotično ekonomsko-politički vodila je osim gradova tu borbu Austrija kao politička vlast, pod kojom su se nalazili ti gradovi. Tom borbom i sa sjevera i s juga pogodovanom i općim prilikama probijena je konačno u 18. stoljeću mletačka pomorska i ekonomska prevlast na Jadranu, a utjecajem i tih i raznih drugih okolnosti Dubrovnik, koji još od srednjeg vijeka ima veze s gradovima sjevernog Jadrana, sada te veze s Trstom, Rijekom i Senjom još više ojačava. Na te veze s Rijekom i Senjom naročito su u svojim prijašnjim naučnim radovima pokazali

Luetić i Koščak, a također u svojim referatima u ovoj sekciji, a u diskusiji se ukazalo i na veze Dubrovnika s Trstom, koje još nisu proučene, a o čemu u Dubrovačkom arhivu ima dosta materijala.

Referenti iz područja dubrovačke povijesti su znalački i stručno iznijeli svoje referate, što smo mogli od njih i očekivati, jer su to naučni radnici, koji su se dosad istakli radovima iz dubrovačke povijesti, i to Tadić i Luetić baš osobito u povijesti pomorstva. Tadić je poznat zbog brojnih radnja iz Dubrovačke prošlosti, gdje je među ostalim obradio i pomorstvo. Već iz godine 1931. imamo njegovu radnju »Pomorsko osiguranje u Dubrovniku do polovine XVI. s.«, iz godine 1933. studiju o Mihlu Pracatu, godine 1948. o Vici Stjepoviću Skočibuhi, godine 1949. radnju »Organizacija dubrovačkog pomorstva u XVI v.« i godine 1952. »O pomorstvu Dubrovnika u XVI i XVII v.«. U svome referatu na kongresu pokazao je Tadić na pojave ranog kapitalizama u Dubrovniku. Kapitalizam kao forma društveno-ekonomskog razvitka na mjestu oborenog feudalnog poretka zauzima svoje prevelavajuće mjesto od kraja 18. stoljeća, ali pojedinih pojava kapitalizma bilo je i ranije, naročito od 15. stoljeća dalje, što se naziva u povijesti ranim kapitalizmom. Te rano-kapitalističke forme dolaze do jakog izražaja u bogatim gradovima zapadnonjemačkog kruga, u koji spada i Dubrovnik. One se u Dubrovniku kao i drugdje ispoljavaju također u pomorstvu i pomorskoj trgovini. Tadić je u podužem predavanju detaljno iznio cijelu tehniku dubrovačkog trgovačkog, pomorskog i novčarskog poslovanja i kroz nju rano-kapitalističke forme na temelju opsežnog gradiva Dubrovačkog arhiva, koji on već kroz decenije produčava.

Kako rekosmo, tipično pomorsko-historijski referat, koji obuhvata osvrtno naravno na opće prilike baš pomorsku povijest, dao nam je Luetić, te ćemo se stoga u ovom pomorskom časopisu na nj opširnije no na ostale osvrnuti, tim više, što smo u prilici imati u rukama pismeni primjerak autora. I ako mlad, Luetić se je istaknuo već dosada brojnim radovima iz područja dubrovačkog pomorstva, osobito rasvijetljujući mnoge do naših dana nepoznate strane dubrovačkog pomorstva XVII. i XVIII. stoljeća. Poznata je dobro u naučnim i muzealnim krugovima njegova nova naučna postava Akademijina Pomorskog muzeja u Dubrovniku. Uputa priređivača kongresa je bila, da referati traju najviše 20 minuta. Svi se nijesu držali te upute, te su neki referati trajali i preko sata vremena, što se na kraju i štetke pustilo. Žao nam je stoga, što je referat Luetića, koji se je striktno držao upute, kratko trajao. No i kroza nj smo mogli sagledati opsežnost i važnost materijala, koju tretira, jer je dotaknuo sve važnije momente, a veselimo se, da ćemo o istoj temi vidjeti doskora u izdanju naše Akademije znanosti i umjetnosti opširnu detaljnu radnju, koja je već ušla u tisk. U uvodu je dao Luetić opće ekonomsko-političke okvire, a zatim je prešao posebno na raspravu o pomorstvu. Pokazao nam je, da je godine 1700. do 1734. stanje trgovačke mornarice vanjadranske plovidbe Dubrovačke republike bilo najslabije, pa u tom razdoblju prodavaju Dubrovčani 32 svoja broda raznim strancima. Nije to ni čudo, jer su sve svoje sile Dubrovčani tada upeli na građevnu obnovu grada potresom razrušenog. Dalje Luetić pokazuje, da kratko dodu-

še razdoblje od godine 1734. do 1744. bez sumnje označava ožvjljenje pokretačkih i progresivnih snaga, koje poduzimaju prve značajnije korake k usponu trgovačke mornarice van-jadranske plovidbe u 18. stoljeću. Tada Dubrovčani u želji, da što prije obnove svoju mornaricu, kupuju brodove izvan svoje republike, i to najviše u Senju, Bakru i Rijeci. Kao treće razdoblje označuje Luetić ono od g. 1744. do 1761., koje znači puni procvat i obnovu dubrovačkog pomorskog života u 18. stoljeću, te o tome razdoblju i najviše govori u svome referatu, dok nam manje govori o daljnjim razdobljima od 1761. dalje, što očekujemo, da će biti više prikazano u njegovu velikom djelu o pomorstvu Dubrovnika u 18. stoljeću, koje je ušlo u štampu. Naravno je, da se je u ovom razdoblju od 1744. do 1761. morala naročito na području Dubrovnika ponovno razviti živa brodograđevna djelatnost, pa se u pomanjkanju radne snage traže i brodograditelji s Korčule. Važno je, da se u 18. stoljeću podigla znatno bogatija građanska klasa iz reda pučana te ona (skupa i s manjim udjelima ostalih pučana) drži u svojim rukama sedamdeset i pet po sto vlasništva trgovačke mornarice Dubrovačke republike. Luetić nam je dalje iznio tipove brodova, podatke o brodskim posadama i raznim funkcionerima na brodu, o brodo vlasnicima karatistima, pomorskom osiguranju, opasnosti od gusara, plovidbi u takozvanoj »konzervi« t. j. u konvoju, havarijama, pomorskom konzulatu, pomorskom sudu, zdravstvenoj službi, brodskim ispravama, proizvodnji i prodaji, pekarama dvopeka za brodove, pomorskoj terminologiji, plovidbenim zadacima, pomorskim vezama i brodskom prostoru. U razdoblju od godine 1787. do 1793. bilo je 190 brodova plovidbe van Jadranskog mora, a dalje nakon

toga ona se je još množila. Krajem osamnaestog stoljeća iz područja Dubrovačke republike bilo je 3000 pomoraca.

Vrlo važan za promartanje dubrovačkog života u 18. stoljeću bio je i referat Koščaka, tako da su njegov i Luetićev činili u neku ruku cjelinu. Koščak je prikazao opće ekonomske prilike i kroz njih politiku Dubrovnika. Iznio je dosta novog arhivskog materijala, osobito u odnošenju prema Austriji, ali je i već poznate činjenice osvijetlio novim svjetlom, uočio bolje razne pojave i dao zaista jednu vrlo dobru sintezu. Koščak je dosta radio u Dubrovačkom arhivu iznoseći u svojim već objelodanjenim studijama veze Dubrovnika sa sjevernim hrvatskim krajevima, osobito one s lukama sjevernog Hrvatskog primorja. Te veze naglasio je i u svome referatu kao važnu komponentnu života Dubrovnika u 18. stoljeću. Nadamo se, da će Koščak nastaviti sa svojim radom u Dubrovačkom arhivu, jer nam je potrebno još jasnije osvjetljivanje dubrovačke politike u 18. stoljeću, a to iziskuje daljnje studije. Drago nam je, da je u proučavanju povijesti Dubrovnika donedavno zanemareno 18. stoljeće počelo sve više proučavati, u čemu se naročito ističu Luetić i Koščak.

Referati o dubrovačkoj povijesti su pobudili znatan interes u sekciji, koju su uz naučne radnike posjetili i brojni studenti, naročito oni iz Dubrovnika. Diskusija je bila živahna te su osim referenata sudjelovali u njoj među ostalim također docenti beogradskog sveučilišta Dr. Radovan Samardžić i dr. Mirjana Popović-Radenković, marljivi istraživači Dubrovačkog arhiva, arhivist Dubrovačkog arhiva Zdravko Sundryca i pisac ovih redaka.

